

Nivîskar û helbestvan Can Îbrahîm

Hêvî Keleş/ Qamişlo

Nivîskar û Helbestvan Can Îbrahîm yek ji wan dengên edebî derketiye holê ku karibûye hebûnek cihêreng ji bo xwe ava bike. Ew ne pabendî şêweya kevneşopî ya nivîsê ye, lê belê ji dîtineke cûda dinivîse ku wêjeyê wekî cihê ji bo azadkirina xwe û ji nû ve formulekirina rastiye bi zimanek zelatir dibîne.

Nivîskar û helbestvanê Kurd Can İbrahim di sala 1969'an de li gundewarê bajarê Kobanê jidayîkbûye. Ew ji 2 saliya xwe ve li bajarê Reqayê bi cih bûye û her sê qonaxên xwendina xwe li wir qedand. Can İbrahim bi riya xwendina xwe bêhtir nêzîkî zimanê wêjeyî bû û hezkirinek wî ji nivîs û helbestan çêbû û gelek helbestvan bala wî dikêşandin weke Mehmûd Derwîş. Di sala 1988'an de dest bi nivîsandina helbestan kiriye, wî bi riya helbest û nivîsandinê heştên xwe derxistin. Can İbrahim xwedî 4 diwanan e. Helbesta wî ya yekem, ku di sala 1988'an de hatiye nivîsandin, li ser keleha Dum Dum bû. Diwana bi navê Lorîn, di sala 2017'an de hatiye weşandin, diwana bi navê Beravên Aso, di sala 2019'an de hatiye weşandin, diwana bi navê Koşka Keseran, di sala 2022'an de hatiye weşandin û diwana çaremîn, bi navê Vedenga Can,

di sala 2024'an de hatiye weşandin. Du diwanên wî yê helbestan hene, yek ji wan bi zimanê Erebi ye û bi navê "Siyên Ruhê" ye û niha di çapê de ye. Bi diwana din a helbestan bi zimanê Kurdî ku niha çap dibe. Û berhevoeke çirokên kurt ku hîn nehatiye çapkirin.

Destpêk...

Can İbrahim di hawirdorekê de ji dayik bû ku demek dirêj çanda Kurdî hembêz kiriye û xelkê wê teşwîq kiriye ku binivîsin wekî kiriyarek hebûnê. Li wî bajarî, ku çirokên gundiyan û stranên dapîran bi aloziyên siyasî û şer re di nav hev de bûn, destpêka wî ya zû şikil girt. Ji bo wî, nivîsandin ne hîlbijartinek hêsan bû, lê pêdiviyek giyanî bû, helbestvanek ku di nav veguherînên dijwar de mezin dibe, pêdivî bi peyvekê heye ku pê ve bispêre, zimanek ku bikaribe wateyek nû bide cîhanê.

Ji ciwaniya xwe ve, Can İbrahim bi taybetî ber bi helbestê ve dihat kişandin û tê de cihêkî dît ku di hêla ew heştên xwe derxe, fikarên xwe yê hebûnî bîne ziman û bi pirsên ku ji hêla rastiya Kurd a hemdem ve tene pirsîn re rû bi rû bimîne. Bi demê re, xwestekê zelal di hundurê wî de ji bo afirandina zimanekî helbestî yê bêhempa derket hola, zimanekî ku xuya dike sade ye lê di avahiya xwe de kûr e, mîna gavên wî yê pêşîn li ser rêya nivîsandinê.

Şêwaz û ziman... dema ku helbestek bi taybetmendiyên nivîskarê xwe diaxive

Şêwaza Can İbrahim yek ji wan hêmanan e ku hebûna wî ya edebî diyar dike. Ew ji tevliheviya devkî û gotinên giran dût dikeve, li şûna wê xwe dispêre wênayek helbestî ya aram lê dewlemend û bi bandor. Helbestên wî dişibin tona dengê wî dema ku ew wan vedibêje, ne bi dengêkî bilind, lê pir bi bandor. Ew li ser evîne dinivîse mîna ku ras-hewl dide cîhanek windabûyî vegehe, li ser welat dinivîse mîna ku birînek ku baş nabe derman dike û li ser mirov wekî hebûna herî nazik û di heman demê de ya herî jêhatî ku xwe ji xweliyê ji nû ve ava bike dinivîse. Zimanê wî bi dilsoziya xwe ya ji bo ezmûna mirovan û dîrketina ji sextekariyê tê nasîn. Ew helbestvanek e ku

bi dilsozî dinivîse û bi rêya wê têkiliya nazik a di navbera sadehî û kûrariyê, di navbera fikara takekesî û êşa kolektîf û di navbera xwe û zimanê dayikê de, rêya xwe digihîne xwendevan. Karê Can İbrahim ne tenê bi helbestê ve sînoard e, ew dirêjî çirokên kurt û gotarên edebî dike. Di çirokên wî de, taybetmendiyên rastiya Kurd, digel diwarîyên wê yê civakî û siyasî, derdikevin holê, di heman demê de gotarên wî li ser analîzkirina veguherînên çandî û balkişandina ser rola wêjeyê di parastina nasnameyê de.

Peyama peyvê... û berpirsiyariya nivîskar

Can İbrahim bawer dike ku nivîsandin ne tenê kiriyarek çandî ye, lê berpirsiyariyek li hember nasname û dîrokê ye. Ji ber vê yekê, ew hewl dide ku nivîsên wî resen bin û bi zelalî bi nasnameya wî re li hev bikin, ew êş, xewn û daxwazên gelê Kurd bêyî ku bibin qurbanê nîqaşên siyasî yê raserast, îfade dikin. Ew helbestvanek e ku fêhm dike ku wêje dikare bîra gelan biparêze û di serdema dike û li ser mirov wekî hebûna ruhê mayî biparêze. Helbestên wî bi realîzm û mirovahiyê dagirtî ne, ji ber ku ew wêjeyê wekî peyamek mirovperwer dibîne. Ji ber vê yekê, ew bêhtir li ser pirsgirêkên mirovî dinivîse.

Gotina Dawî

Kurdan li dijî zilmê serî hilda!

Mihemed Seydi

Kurd li nava sînorên çêkirî yê dewleta Tirk, İnan, Sûriya û İraqê de di her rewşê de rastî zorê hatine û komkujî li serê wan hatine pêkanîn. Di wan demên dawî de ger hinekî komkujî kêm bûne, ew jî ji ber rêxistinbûna Kurdan çêbûye û sistemeke wan a parastinê heye. Lê tevî wê jî li nava Şamê heqaret û teide, li nava sînorên İdarî yê Bexdadê êriş, li İnanê Kuştin û darvekirin û li Tirkîyê jî her cure zilm tê kirin. Di demekê de ewqas êriş li ser Kurdan tîn kirin, dewleta Tirk bi taybet li pêyî wê ye ku Kurdan bê parastinê behêle û di her keliyê de êrişî tevgera Civakî û Siyasî ya Kurdan dike. Herwiha ne tenê li nava sînorê Tirkîya niha, lê belê destwerdana İraq û Sûriyê jî dike û planên qirkirinê û guhertina demografîyê pêk tîne.

Herwiha ji ber siyaseta zilmê ya bi salan, zarokên Kurdan berê xwe dan çiyên û ji bo zilmê li ser civaka wan tê kirin kêm bikin, xwe kirin bend û mertal û çek hilgirtin. Ji bo ev mesela bi salan bê careskerîna û dawî li zilm û teideyê were, Rêber Ocalan qebûl kir ku careke din bi dewleta Tirk re bikeve nava diyalogê. Lê dewleta Tirk ya ku xwe raber dike ku ew pir cidiyê û dixwaze bi Kurdan re li hev were, di tevger û daxuyaniyên wan de ev yek naxuyê. Di her daxuyaniyê de peyva terorê li Kurdan bar dikin û weke ku suc kirine dixwazin bidin raberkirin. Li ser vê mijarê, Hevseroka KCK'ê Besê Hozat di hefteya derbasbûyî de daxuyaniyek da û eşkere kir ku ew daxwaza eflyê ji dewleta Tirk nakin û wan jî bo dawî li zilmê were çek hilgirtine û ew ne sudarin, lê berovajî wê soresger û têkoserin. Ev peyvên Hevseroka KCK'ê gelekî li zora dewleta Tirk çûn û serokê MHP'ê bi xwe daxuyani da û ew qebûl nekir. Lê gelo yê ku qebûl neke ku zilm li Kurdan kirine, ew ê çawa bi Kurdan re li hev werin û qale biratiyê bikin?

Dîsa, qaşo naveroka hevdîtina 24'ê mijdarê ya endamên Komosyona ji bo şopandina pêvajoya Aştiyê li İmraliyê ye di 4'ê Kantûnê de hat eşkerekirin. Gelek şirove li ser zimanê Rêber Abdullah Ocalan di vê qaşo naverokê de hatin belavkirin. Lê endama Komosyonê ya ji Partiya Demê Gulîştan Koçyigit hema nesekîni û bi eşkereyî got ku gotinên hevdîtina bi Rêber Abdullah Ocalan re hatine guhertin û şirove hatine ji navbirin û bang kir ku bila naverokên hevdîtina ji raya giştî re bê guhertin û veşartin werin eşkerekirin. Ew ê dewlet qebûl bike an na, hîna ne eşkereye, lê veşartin û guhertina gotinên ku ji İmraliyê tîn, niyeta li hember Kurdan eşkere dike. Ew hin caran gotinên biratiyê en xweş dikin, lê niyeta wan di her tevgerê de xuya dibe. Lewma, divê Kurd vê rewşa heyî de xwe baş amade bikin ku Ocalan firsetek daye da nefes were girtin. Ji ber hevo-keke di pirtuka Sautoza ya stratejiya ser de heye dibêje ku di dema danûstandinên Aştiyê tîn kirin, xwe ji bo ser baştir amade bikin. Lewma Rêber Ocalan qale hewlên derbeyê li dijî pêvajoya danûstandinê jî kir, da ku Kurd ji her sînyaroyî re amade bin.

Ji Pirtûka Ferhenga Biwêjan Ya Diyar Bohtî

Sudoku:Pirs 67

			3	4	5		2	6
				9			3	
9	5							
	7				4			2
3		4	5	2	6	8		9
8			9					6
							4	8
		7		6				
4	6		2	3	1			

Sudoku: Bersiv 66

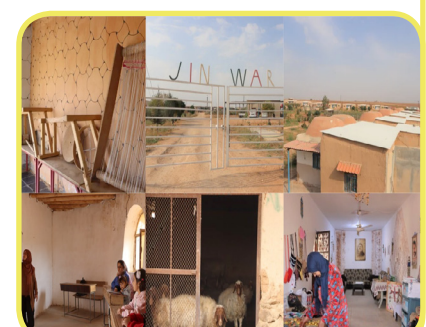
6	7	8	3	9	5	2	4	1
1	4	2	6	8	7	9	3	5
5	3	9	1	2	4	6	7	8
4	5	7	9	1	8	3	2	6
8	9	3	2	5	6	4	1	7
2	6	1	7	4	3	8	5	9
7	8	5	4	3	9	1	6	2
9	2	4	5	6	1	7	8	3
3	1	6	8	7	2	5	9	4

FERHENG A BIWÊJAN

- Bi lavelavê ti kes xwe nagihîne bejinziravê:**
- Bi xwestek û lavelavê tişt bi destê mirov nakevin.
- Bi xweziyan ti kes dest naxe piziyân:**
- Bi xweziyan tiştêk bi destê mirov nakeve; tiştê borî êdî bi xweziyan bi şûn ve nayê.
- Bi xweziyan ti kes dest navêje baqê keziyan:**
- Bi heman wateyê.
- Çavên min derxistin:**
- Pir tişt ji min dixwestin.
- Çavê xwe lê reş kir:**
- Çavê xwe berdayê; ji xwe re kir amanc; xwest berê xwe bide wir.
- Da ber dilê xwe:**
- Niyet kir; dil bir; xwest.
- Darê xweziyê hişk e:**
- Bi xweziyan tiştêk bi destê mirov nakeve; tiştê borî êdî bi xweziyan bi şûn ve nayê.
- Dil fireh be, cih fireh e:**
- Ku xwestek hebe careke din jî dibê; dinya ne rojek e.
- Ji yê kor re gotin; koro tu çi dixwazî, got; çavekî ronahî:**
- Keyfa min xweş bû; vê agahiya te ez dilîşa kirim; min jî tişteke wisa dixwest.
- Ka şekîrekî bişkîne:**
- Xwestekên xwe bêje!
- Kesê bixwaze bi teyr û bazan re bifire, divê zemanê xwe bi mirîşkan re derbas neke:**
- Kesê doza mezinayiyê bike divê li gorî wê tev bigere.
- Ma gur bi du pariyan miriyê:**
- Ma çi dibê ku du tiştên min hebin. (Dema yek tişteke wî hebe lê tişteke din jî dixwaze û yê din dibêje; ya te heye, ew jî hingê vê biwêjê dibêje)

'Jinwar weke hembêza dayikê ye'

Dayikên bi navên Nûjîn Mihemed û Weten El-Mihemed ku li gundê Jinwar jiyân dikin diyar kirin ku Jinwar ne tenê ji bo wan war e, lê ew cihê xweşî, zanîn û pêşxistinê ye...R-2

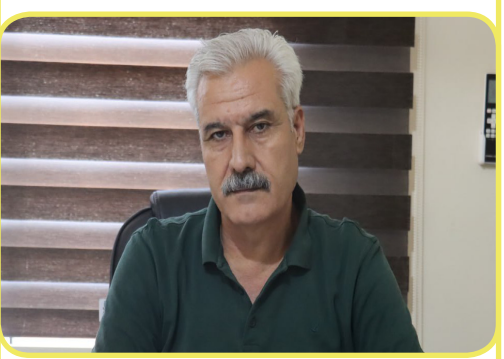

'Hêviya gelên Sûriyê demokrasî û sîstema nenavendî ye'

Endamê Yekîtiya Parêzeran a kantona Cizîrê Xalid Omer diyar kir ku hêviya wan Sûriyeye nenavendî, demokratîk û pirreng e, lê hikumeta veguhêz hewil dide sîstemê navendî bihêle...R-3

Îsal 38 hezar ton pembo hat wergirtin

Hevserokê Saziya Giştî ya Pembo Mustafa İbrahim diyar kir ku îsal rûbera çandina pembo 250 hezar donim bû û got; "Îsal 38 hezar ton pembo hat wergirtin, lê tevî vê yekê beramberî salên borî kêm bû. Di kêmi mehekê de wê fatoreyên pembo bêne serfikirin."R-8

'Li dibistanên Qamişlo nêzî 30 hezar xwendekar hene'

Rêveberiya Dibistanên Bajarê Qamişlo Azad Hisên diyar kir ku li gorî geşedan û pirsgirêkên ku tîn jiyankirin, rewşa perwerdeyê erênî ye û wiha got: "Li bajarê Qamişlo nêzî 30 hezar xwendekar hatine qeydkirin. Herwiha rewşa perwerdeyê baş derbas dibe."R-7

Berdan Ozturk: Doh înkâr bû îro muzakere ye

Parlementerê Partiya DEM yê Amedê Berdan Ozturk derbarê Konferansa Aşti û Civaka Demokratîk a Navneteweyî de wiha got: "Gelê Kurd bi salan e li dijî îhma û înkârê têdikoşe, di bin şert û mercên giran de li zindanan û qadan berxwedana xwe domand. Encama vê berxwedanê li Rojava şoreş bû ku bi fikrên Rêber Abdullah Ocalan şax da, li Bakur jî Pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk e ku bi berxwedana Rêber Apo ya li İmraliyê pêk hat. Doh înkâr bû, îro muzakere ye."R-4

'Kîndarî Kurdan û siberoja Sûriyê dike armanc'

Sekreterê Partiya Roj a Demokrat a Kurd li Sûriyê Kovan Kenio da zanin ku kîndariya li dijî gelê Kurd ji mêj ve heta niha tê domandin, herwiha ev yek wê Kurdan ji gelê Sûriyê dût bike û got, "Gelê Kurd ji bo doza xwe serî ji tu rêjîman re neçimandiyê." R-6

Ji çiraxên wêjeya Kurdî

Helbestvan Mehmûd Berazî çavkaniyek ji peyvên şêrîn û buxçeyek ji wateyên afirîner e. Ew yek ji dengên neteweyên dilpak ku derketiye pêş ku diwêta pênuşên xwe kirine çekek li hemberî hewildanên tinekirin û jîbîrkirinê.R-9

Di serdema medyaya dijital de şewazê tundiyê İsvan Karadeniz R-2

Hevpeymanên gumanbar û serdanên nepenî ne luksekî azadiya siyasî ne! İdris Henan R-4

Gelo Şer Li Ber Derî ye? Siman Cûdî R-6

Erdnigariya misilmanan û mafê mirovan Hafiz Ahmet Turhalî R-7

‘Jinwar weke hembêza dayikê ye’

Dayikên bi navên Nûjîn Mihemed û Weten El-Mihemed ku li gundê Jinwar jiyayê dikin diyar kirin ku Jinwar ne tenê ji bo wan war e, lê ew cihê xweşî, zanîn û pêşxistinê ye, herwiha cihê jiyankirina jiyana komînalbûnê ye û gotin, “Jinwar ji me re tê vê wateyê wekî ku dayik zarokên xwe hembêz kiriye.”

Ronahî Sadûn/Jinwar

Ger mirov dîrokê bi awayeke rast bixwîne, we her jin pêşenga wê bibîne. Ji avabûna mirovahiye heta roja îro jiyayê li dora jinê têşe gir-tiye. Civakbûn bi jinê ava dibe, pêre jî ji yajana komînal derdikeve holê. Çiqasî ku jiyana jinê di nava pencên qirkirinê de hatibe derbas-kirin, ewqasî têkoşina wê li hemberî vê yekê derketiye pêş. Di dema ku mirov dest bi jiyandê dibe, jin wê jiyandê biwate dibe. Her tiştê di jiyandê de nas dibe û pêşengiyê jêre dibe. Mînakê wê ji jiyana xwezayî hatiyê destpêkirin. Beriya sedê salan jiyana komînal a ku îro em behsa wê dikin, da ku em wê di nava civakê de bidin rûniştandin, jin ew jiyana dabû avakirin, lê wekî ku desthilatdarî her tişt berovajî kir û xist bin xizmeta xwe de, jiyana komînal jî ji rengê wê derxist. Lê îro roj li Rojavayê Kurdistanê bi jinê dîsa ew jiyana tê jiyîn. Mînakê wê li gundê Jinwar tê dîtîn û jiyankirin.

Jiyana komînal li gundê Jinwar biwate dibe

Yek ji minûneya jiyana komînal gundê Jinwar e. Gundê Jinwarê yekem gundê jinan li seranserî Kurdistan û Rohhilata Navîn e. Jinwar li Rojavayê bajarê Dîrbêsiyê ye Kantona Cizîrê Bakur û Rohhilatê Sûriyê ye. Projeya gundê Jinwarê di dawîya sala 2016’an de derket holê û di 10’ê Adara 2017’an de li gund çêkirina malan dest pê kir. Piştî salekê li ser avakirinê di sala 2018’an de avabûna gund bi dawî bûn. Û ji wê demê heya niha Jinwar ji bo hemû jinan bûye wargeha jiyana nû ya avakirin û azadkirinê.

Jiyankirina bi yek ruhî

Li gundê Jinwar hemû dayik bi yek ruhî jiyayê dikin, ew jiyana jinê ye. Bi hev re kar dikin, diwestin, kêfxweş dibin û bi hev re perwerde dibin. Dema ku mirov derbasî gund dibe hîs dike ew ji hemû gundan cuda ye, ji ber bi destê jinê xwezaya gund hatiyê çêkirin. Li pêşiya her maleke gund xweza bedewbûna xwe derxistiye ku bi kulfîkan hatiyê xemlandin. Ji bilî her tiştî jiyana hevbeş li wir xwe dide pêş, dayikên gund bi hev re hemû xebatan dikin, ne wekî ku niha cîran li cîranê xwe napirse, lê bi hev re xwe zane dikin, ava dikin û li pêş dixin, ev jiyana ku hemû mirov hewcedarî wê ye. Derbarê jiyana komînal a jinan li gundê Jinwar, dayikên bi navê Nûjîn Mihemed û Weten El-Mihemed ku li gundê Jinwar jiyayê dikin jî Rojnameya me re axivî.

‘Li Jinwar jin dibe ya xwe’

Nûjîn Mihemed diyar kir ku ew 4 sal in li gundê Jinwar jiyayê dibe û wiha got: “Ev 4 sal in ku ez hatim e gundê Jinwar. Hatina min jî bo gund bi îradeya min bû ne ku zilm û zor li ser min hebû, lê daxwaza min ew bû ku ez li gundê ku jin bi tena xwe lê jiyayê dikin, bijîm. Ji ber Jinwar hebûn jinê ye. Li Jinwar, jin rengê xwe dide, xwe nas dike, hem jî jin dibe ya xwe, ew jî di rêya perwerde, xwendin û hwd... de.”

‘Zanebûna me li pêş ket’

Nûjîn Mihemed da zanin ku zanebûna jinê li Jinwar pêş di-keve û wiha anî ziman: “Min bi xwe nexwendiyê, lê piştî ku ez hatim gundê Jinwar, min dest bi

Nûjîn Mihemed

perwerdeya ziman kir, niha jî hêdî hêdî ez fêr dibim û pêş dikevim. Di heman demê de em dayik xwe bi xwe jî hev perwerde dikin û ji ber ku min nexwendibû min çirokên ku xwedî wate ne, di nava perwerdeyê de digotin. Berî ku em werin gund kes jî me nizanibûn 2 gotin baş jinê ye, em xwe hewcedarî derve nakin. Jin bi destê xwe çandiniyê dike, aboriya xwe bidest dixê, di hemû karan de em dayikên gund bi hev re dikin. Jinwar cihê jinê ye, deriyê wê jî ji bo hemû jinan vekiriyê.”

‘Ez hatim guhertin’

Nûjîn Mihemed di berdewaniya axaftina xwe de diyar kir ku ew dayika duyemîn e di gund de mezin e û wiha domand: “Jin herî mezin di nav me dayikan de temenê wê 58 sal in, piştî wê ez im ku temenê min jî 56 sal e. Me xweşbûna jiyandê li vir jiyayê kir. Di van çar salên ku ez li gund jiyayê dikim gelek guhertin di kesayeta min de pêk hatin. Min weke jin xwe nas kir. Jinwar nasnameyêke nû dide jinê ku jinan lê ji nû ve diafirê û hîza wê pêş dikeve. Ji ber ku em jiyana xwe wisa derbas nakirin, em her kêliyê ku ji yajana xwe de biwate dikin.”

‘Em xwe hewcedarî derve nakin’

Nûjîn Mihemed axaftina xwe wiha qedand: “Di demên berê de çawa ku mirov debara xwe bi xwe dikirin, niha em jî li gund vê yekê dikin

Weten El-Mihemed

ku hemû pêdiviyên xwe li gund pêk tînin, weke ji çîna sebzeyan, çêkirina nan, çîna genim, nîsk, ceh, garis, xwedîkirina lawiran û hwd...ve pêdiviyên xwe dibin. Li gund hemû berhemên heşî bi destê jinê ye, em xwe hewcedarî derve nakin. Jin bi destê xwe çandiniyê dike, aboriya xwe bidest dixê, di hemû karan de em dayikên gund bi hev re dikin. Jinwar cihê jinê ye, deriyê wê jî ji bo hemû jinan vekiriyê.”

‘Bi hev re karên hevbeş dikin’

Weten El-Mihemed ku bi temenê 55 salî ye, behsa jina li gund kir û wiha got: “Ev bûyek salek û du meh in ku ez li gundê Jinwar jiyayê dikim. Li gund em di seatên sibehê de radibin û dest bi karê xwe dikin. Kar me dayikan jî bi rengê hevbeş tê kirin. Di heman demê de di hin rojên înan de em xwarinê hevbeş çêdikin û hemû dayik bi hev re hemû dixwin. Herwiha di heftiyê de du rojan jî perwerdeyên xwe dibînin, hin perwerdeyên ku em dibin bijîşk wan perwerdeyan dibînin, ew bi armanca ku di demên pêwîst de, em bizanin çî bikin û çawa tey bigerin. Ji bo wê çî nexweşî heye, me perwerde li ser birine. Di rêya perwerdeyê de jî me hemû cûreyên şînatîyan û sûdên wan nas kirine, ji bo wê em tedawiyan xwezayî jî bo nexweşiyên xwe bikar tînin. Herwiha me sebze jî çandibûn, piraniya xwarinên me jî ji wan sebzeyan bûn. Jiyana me li gund bi awayê komînal derbas dibe.”

‘Jinwar ji me re dayike’

Weten El-Mihemed axaftina xwe wiha qedand: “Di gundê Jinwar de jinên jî hemû pêkhatayan lê jiyayê dikin. Jinwar ne tenê ji bo me ware, lê ew cihê xweşî, zanîn û pêşxistinê ye. Niha ne ku ez li gund jiyayê dikim û pesindayîna wê didim, lê jiyana me pir xweş derbas dibe, her tiştê pêwîst peyda dibe, tu astengî di jiyana me de tune ye. Ji bo wê Jinwar ji me re tê vê wateyê “Wekî ku dayik zarokên xwe hembêz kiriye.”

Akademîya Jîneolojî

Îsyar Karadeniz

Sedsala 21’ê weke serdema teknolojî û zanariyê tê pênasekirin. Serdemeke ku internet û ragihandin bûne perçeyek bîngehîn a jiyana mirovan, çêkirina platform û torên berfireh ên agahdarî yê.

Bêguman yek ji berhemên serdema teknolojîkî tundi ye. Ango tundi şêkî diguherine û gelek caran jî tundiya ku bi riya medyaya dijîtal tê meşandin nayê pênasekirin. Tundi ango şidet di destpêka derketina şarînatîyê de her dem hebûye û li gorî her serdema şîkil guherandiyê û ji nû ve tê hilberandin.

Di salên derbasbûyî de hejmara jin û keçên ku rastî tundiya dijîtal tîn, zêdetir bûye. Her wiha kuştina jinan bi navê namûsê niha bi berfirehbûna bikaranîna torên dijîtal fôrmeke nû girtiyê û bûye amûreke sereke ji bo tundi, kuştin, gefxwarin û kontrolkirina jinan li hundir û derveyî malê. Ji ber berfirehbûna çihana ferazî, rêbazên tundiya dijîtal jî gelek zêde ne. Şêwazê sereke yê tundiya dijîtal gefxwarin e. Ev rêbaz bi gelemperî ji aliyê kesên ku tîn nasin ve bi armanca tohildanê û zirardayîna îtibara şexsî ne.

Aliyekî din ê tundiya dijîtal ku divê bal li ser were kişandin jî pêşkeşkirina idealên xweşikbûnê li ser medyayê dijîtal e û ew weke standardên xweşikbûnê nişan dane. Helbet ew dihele derîna di li ser jinan bandorê dike. Di propandayên ku tîn kirin de bodena jinan weke obje-yeke tê pênasekirin û hewl didin jinan bixin nava qalibên ku pêşkeş dikin. Xwe gihandina ew qalib û fôrmen ku hatiyê diyarkirin dibe zextek civakî û deratî ji bo jinan. Her wiha bi riya torên dijîtal û pêwendiyên endûst-riya seksî û pornoyê ku piştî çek û narkotîk yek ji endûstriyê herî bi kêra sistemê ye her sal bi milyaran dolar sermaye dike berika sermayedaran û jiyana bi milyonan jin û zarokan îstîsmar dikin. Pornografiya internetê bazarek din e ku jinan weke obje-yeke nişan didin û tecawiz, tundi û kuştina jin û zarokan rewşa dikin û tundiyeke jî nû ve hildiberînin, çanda mêtîngeriye kûrtir dikin li tevahî civakê belav dikin. Ji ber vê ne tenê jin belkî hemû civak li hemberî tundiya sîber di nava bêwlehiyê ne û her kes bi awayekî bi tundiya sîber re rûbirû dimîne.

Tundiya dijîtal û torên medyaya dijîtal bi demê re bi awayekê berfireh tîn bikaranîn û her wiha pîrbûna bernamêyên wê bûye pîrgirêkek cidî. Ji ber vê divê li gorî her platforma dijîtal tundiya ku bi riya wê tê meşandin were tesbîtkirin û nasin û li gorî wê tedbir were girtin. Ji ber gelek caran kesên ku rastî tundiya dijîtal tîn çalakîya tundiye weke tundi nabîne. Pêwîst e siriyet û zanariyên şexsî werin parastin û li ser platform neyên belavkirin. Her wiha divê li ser tiştê ku li ser platform tîn parvekirin, baldar bin. Bi taybetî wêne û daneyên ferdî neyên parvekirin. Ji be ev wêne û vîdyo gelek caran dibin malzemeyên tundiya dijîtal.

Ji bo pêşgirtina tundiya dijîtal li hemberî civakê bi taybetî jinan gelek rêbaz hene. Divê li ser vê esasê di navbera saziyên civakî de weke perwerde, tendurustî û malbatê de hevkarî ava bibe, dewreyên perwerdeyê werin lidarxistin. Xebatên civakî bi armanca avakirina guhertinên civakî zêde be. Bi taybetî jî bo pêşgirtina tundiya dijîtal li dijî jinan divê bikaranîna internetê bi awayê bi ewle were misogerkirin. Her wiha divê ji bo jinên ku rastî tundiya dijîtal hatine, mercên xizmetên tibî û civakî werin avakirin. Bi vî awayî dikare bi hevgerîna civakî bandorên tundiya dijîtal li ser jinan werin kêmkirin.

Li Nîcer asta revadina mirovan zêde bûye

Di êrişeke çêdarî de zêdetirî 300 xwendekar û 12 mamoste li Nîcer ji hêla komeke çêdar hatine revandin, nêzî 50 xwendekar karîbûn birevin lê yên mayî heya niha çarenûsa wan ne diyar e.

Lîloz Hisên

Roja Şemiyê di 28’ê Mijdarê de bi dehan malbatên xwendekarên ku hatine revandin li ber Di-bistana Katolîk a Sant Maryî li Babîrî, Wilayeta Agwara Dewleta Nîcer, li bakurê rojavayê Nîcer xwepêşandaneke li dar xistin, rayedar û hikûmeta federal bi xemsariyê di azadkirina zarokên wan de tawanbar kirin.

Di êrişeke çêdarî de zêdetirî 300 xwendekar û 12 mamoste ji hêla komeke terorîst li Nîcer hatine revandin, ev zêdetirî hefteyekê bi ser revandina wan derbasbûye lê heya niha çarenûsa wan nehatiye diyar kirin. Nêzî 50 xwendekar karîbûn piştî revandina wan xwe ji nav destê çêdarkaran xilas bikin.

Rojnameya The Guardian ya Nîcer ragihand ku zêdetirî 200 deûbav hatine dibistanê jî bo qeydkirineke fermî pêkêş bikin li gorî talimatên hikûmetê, di nava nerazîbûnekê berfireh de ji ber nebûna tu serdanek fermî jî rayedarên eyalet an hikûmeta federal jî dema bûyerê ve.

Civîn veguherî xwepêşandaneke, malbatên xwendekaran pankartên ku li ser wan nivîsandibûn “Keçên me vegefrînin, Keç û mamosteyên

me hîn jî dîgirtinê ne û Ma xwendin bûye sûc?” Hin malbatan rexne li hikûmetê kirin ji ber înkarkirina wê destpêka revandinê. Li gorî Rojnameya El-Şerq El-Ewstê, bavê yek ji revandiyayê gotiye: “Rastî ev e ku kurê min û yên din hatine revandin û divê hikûmet li şûna înkarkirina rastiyê tevbigere û alîkariya me bike”. Emmanuel Ege bavê zarokêkî din ê revandî destnîşan kir ku dibistan qet berî niha li hemberî êrişeke bi vî rengî nehatiye.

Rêvebira dibistanê Felicia Giam piştrast kir ku berî êrişê tu hişyarî nehatibûn dayîn û bang li hemî aliyar kir ku ji bo rizgarkirina xwendekar û msmosteyan bibin alîkar.

Banga destwerdaneke navneteweyî

Di heman demê de bi sedan xwepêşandaran roja 28’ meha Mijdarê de li ber balyozxaneyê Nîcerê li Madrîd Spanya kom bibûn, da ku hêrsa xwe ya li hember êriş û revandina xwendekaran a dawî li Nîcerê nişan bidin. Xwepêşandaran daxwaza destwerdaneke navneteweyî kirin ku ji bo rizgarkirina xwendekaran û

parastina Xiristiyanan. Christiana Wariboko, seroka Konseya Ciwanan a Neteweyî ya Nîcerê, daxwaza destwerdana navneteweyî kir û got: “Em li ser navê Xiristiyanan radiwestin û em Xiristiyên Nîcerê temsîl dikin, ji kerema we destwerdanê bikin û komkujiyên Xiristiyanan li Nîcerê rawestînin.”

Xwepêşandana Madrîdê di nav aloziyên navneteweyî yên zêde de tê, nemaze piştî daxuyaniyên Serokê Dewletên Yekbûyî yê Amerîkayê Donald Trump, ku gefa destwerdana leşkerî li Nîcerê xwar û îdia kir ku Xiristiyani ji hêla DAIŞ’ê û Boko Haram ve têne çewisandin. Lêbelê rayedarên Nîcerê hişyarî dan ku ev îdia tevliheviya rewşa ewlehiyê zêde hêsan dikin û hewldanên hikûmetê yên ji bo parastina azadiya olî nişan nadin. Revandina dawî ya dibistana Xiristiyani bi êrişek li ser dibistanek Îslamî li eyaleta Kebbi re hevdem bû ku tê de 30 xwendekar hatin revandin, paşê serbest hatin berdan.

Analîstên ewlehiyê dibînin sedemên darayî li pişt wan revandina ne herwiha destnîşan dikin ku ji ber tedbirên ewlehiyê yên

kê mî dibistanan pir caran dibin hedefên hêsan. Serok Bola Tinbo vê dawiyê rewşa awarte ragihand û jî ber zêdebûna revandinan hejmarê polîsan zêde kir. Raportên ku di çapemeniya Nîcerê de belav dibin nişan didin ku ji sala 2014’an û vir ve, zêdetirî 12 revandinên komî hatine tomar kirin, ku tê de zêdetirî 1700 xwendekar hene ku hin ji wan hîn jî winda ne.

Zêdebûna revandinê li Nîcer

Di dema dawî de li Nîcer revandin bi awayekî berfireh zêde bûye, di hefteya çûyî de di heman dema revandina xwendekaran, 13 jinên din jî li eyaleta Borno ya bakur

rojhilatê Nîcer hatibûn revandin. Çêdarkar keçên ku temenê wan di navbera 16-23 ku ji ola îslamî bûn revandin, lê paşê serbest hatin berdan ji ber ku yek ji wan jinan zarokeke wê ya bi şîr hebû û jî ber ku artêşa Nîcer çavêderiya wan kiribû.

Eyaleta Borno qadeke pevçûnê ye di navbera hêzên tundraw û artêşa Nîcerê, ku ji berî 16 ve destpêkiribû li hemberî rêxistina “Boko Heram”. Hêjayî gotinê ku ev herêm şahidiyê revandina 300 jinan bûye di sala 2014’an de. Ji ber şer û pevçûnê zêdetirî 40 hezar mirov jiyana xwe ji destdane û zêdetirî du milyonan reviyayê an li gorî hejmarên Neterwên Yekebûyî.

Serlêdanên koçberiyê li Amerîkayê ji bo 19 welatan hatin rawestandî

Jîn Hisên

Wezareta Ewlekariya Navxweyî ya Amerîkayê ragihand ku Donald Trump hemû serlêdanên koçberiyê jî 19 welatên ku ew wekî xetereya bilind dibîne; rawestandiyê, piştî êrişek li ser Waşingtonê ku guman tê kirin ku ji hêla welatiyekî Afxanî ve hatibe kirin.

Rêveberiya Serokê Amerîkayê Donald Trump, piştî bûyera êrişa ku hefteya borî pêk hat û di encamê de du endamên Parêzvanên Neteweyî li nêzî Qesra Spî hedef girtin, hemû serlêdanên koçberiyê jî welatiyên 19 welatan rawestand. Rawestandina serlêdanan hemû cureyên serlêdanan bê îstîsna dihevine, tevî merasimên hemwelatîbûnê jî bo niştecihên daîmî yên ku li ber ku bibin welatiyên Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê. Li gorî perpektîfan hat destnîşan kirin ku ev rawestandin “tedbîrek demkî” ye heya ku bîngêhên nû yên dispilînê

ewlehiyê werin danîn.

Li gorî belgoyên ku ji hêla CBS News ve hatine weşandin, Xizmetên Koçberiyê û Hemwelatîbûnê yên Dewletên Yekbûyî (USCIS – U.S. Citizenship and Immigration Services) jî karmendên xwe xwestiye ku hemî dozên têkildarî welatiyên welatên ku di bin fermana “qedexeya seferê” ya ku di Hezîrana borî de hatiyê dayîn de ne, rawestînin. Listeya welatên ku rastî qedexeyan tîn: Afxanistan, Myanmar, Tîşad, Komara Kongo, Gîneya Ekvatorî, Erîtrîya, Haytî, Îran, Lîbya, Somal, Sûdan û Yemen. Ji bilî qedexeyên qismî yên li ser Borundî, Kuba, Laos, Sîralyon, Togo, Turkmenistan û Venziwêlayê jî di nav xwe de digire. Li gorî rayedaran destnîşan dikin ku liste dibe ku berfireh bibe û bighêje 30 welatan.

Belge piştrast dikin ku rawestandin hemî kategoriyan dihevine: Serlêdanên rûniştina daîmî (Karta Kesk, Green Card), serlêdanên hemwelatîbûnê, serlêdanên penaberiyê (Asylum) û hemî

cûreyên vîzeyên koçberan. Di heman demê de kesên ku di her kêliyê de ketine Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê jî digire nav xwe, ne tenê yên nûhatî. Ev tedbir hat kirin piştî ku hat keşf kirin ku gumankarê êrişa li ser Parêzvanên Neteweyî penaberekî Efxanî navê wî Rehman Allah Lakanwal e temenê wî 29 sal ye, di encama êrişê de parêzvanek rawestandina hemî serlêdanên koçberiyê jî 19 welatan, bîyî ku di dema Hezîrana borî de hatiyê xandina dosyayên ku hatin dayîn ji

û di Nîsana 2025’an de piştî ku Trump vegeriya serokatîyê mafê penaberiyê wergirtiye. Xizmetên Hemwelatîbûnê û Koçberiyê yên Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê (USCIS) di 2’ê Kanûnê de muzekereyêke fermî weşand, ku tê de sê gavên sereke hene: rawestandina serlêdanên penaberiyê jî bo hemî neteweyan heya lêvegereke berfireh, rawestandina hemî serlêdanên girêdayî welatiyên welatên ku di fermana ‘Qedexeya Seferê’ ya ku di Hezîrana borî de hatiyê derxistin.

Ji navdêrên jinên Kurd; Hepsexana Neqîb

Esma Mistefa

Ew wek parêzera jinên Kurd dihat nasîn û her wiha bi welat-perweriya xwe jî bi nav û deng bû. Hepsexana Neqîb, di dîroka Kurdistanê de, hem ji hêla polîtîk û hem jî ji hêla civakî de xwedî bersivekî mezin bû. Hepsexana Neqîb, di dîroka Kurdistanê de, hem ji hêla polîtîk û hem jî ji hêla civakî de xwedî bersivekî mezin bû. Hepsexana Neqîb, di dîroka Kurdistanê de, hem ji hêla polîtîk û hem jî ji hêla civakî de xwedî bersivekî mezin bû.

Hepsexana Neqîb kî ye?

Hepsexan di sala 1881'an de li Başûrê Kurdistanê li bajarê Silêmaniyê tê dinyayê. Hepsexan keça Maruf Berzencî ye û her wiha neviya Kak Ehmedê Şêx e. Hepsexan bi Şêx Qadir birayê Şêx Mehmed Berzencî re ku di dema qiraliyeta Şêx Mehmed Berzencî de serokwezîr bû di sala 1922'an de dizewice. Tê bawer kirin ku Hepsexan yekemîn jin bû ku di wan deman de balê dikşîne ser girîngiya perwerdehiya jinan û vê yekê wek gaveke girîng ji bo azadî û serxwebûna gelê Kurd jî dibîne û vê yekê tîne ziman. Hepsexan bandora malbata xwe a polîtîk, dînî û civakî û derfetên heya pirr baş dinirxîne, ji bo wê jî dikeve nav hewldanên parastina jinê û ji bo ku jin xwendin û nivîstîyê fêr bibin, ji wan re pêşengtiyê dike. Her wiha tê gotin yekem mamosteya zimanê Kurdî bûye. Di wan deman de gelek jin li Silêmaniyê jî ber pirsgirêkên xwe yên malbatî û her wiha ji gelek jin wan jî ji ber rewşa xizaniyê, serî li Hepsexanê didin. Ew jî li gor derfetên aborî yê di dest xwe de ji jinan re dibe alîkar, pirsgirêkên wan yên civakî çareser dike. Tê gotin ku Dîwana wê a li Silêmaniyê bibû navenda şewirmedyê.

“Komela Afirêtên Kurd”

Hepsexan di nav rêveberiya serbixwe ya Şêx Mehmed û 1920'an de cih girt û piştîgiryek mezin dide têkoşîna neteweyî. Her wiha wê yekemîn rêxistina jinan a li Başûrê Kurdistanê ava kir û ev jî ji bo hemû jinên li Iraqê bibû mînakê herî baş. Bi taybetî di mijarên wek serxwebûn û perwerdehiya jinên Kurd de

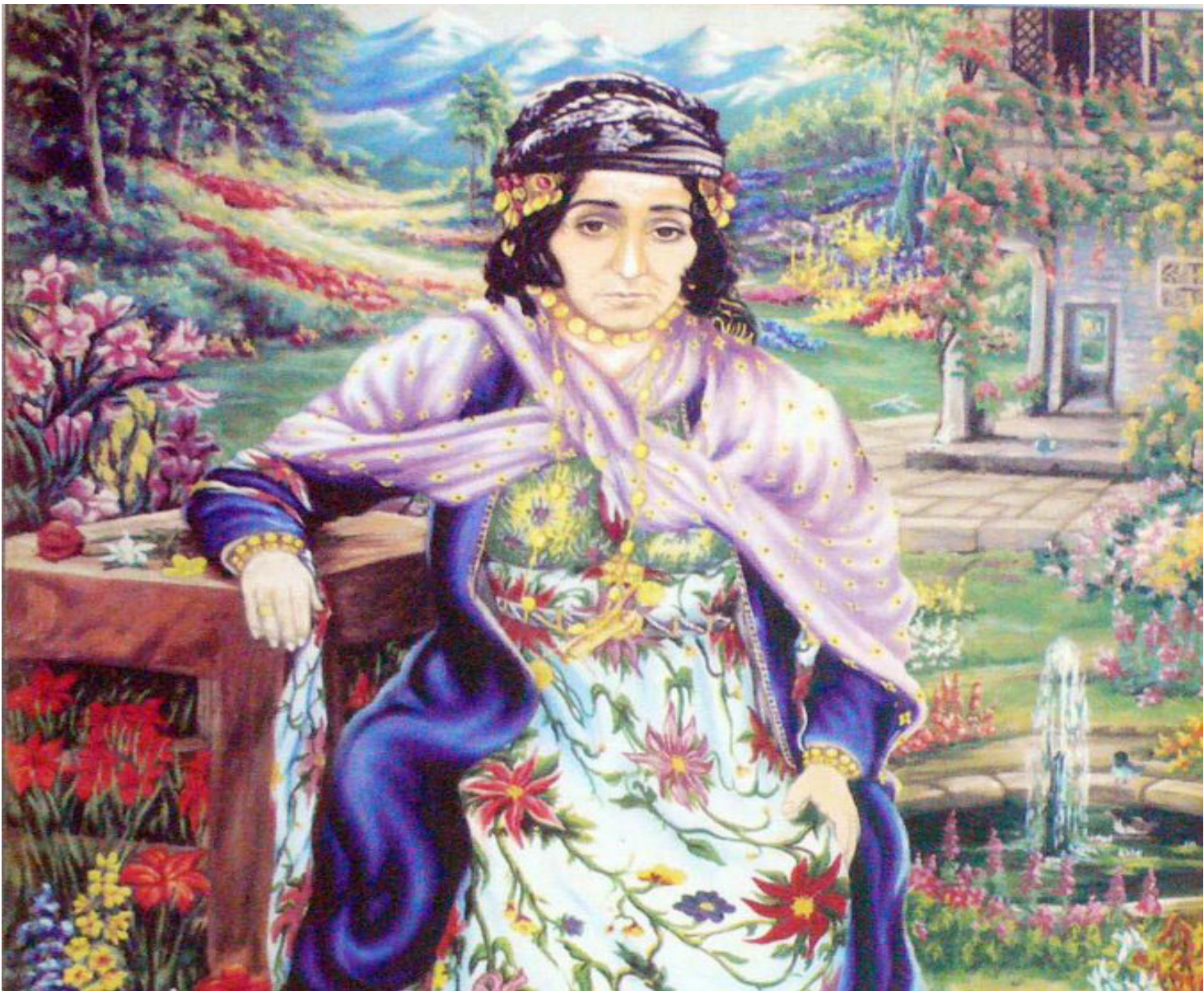
hewldanên wê çêdibin.

Di pirtûka Susan Meiselas a bi navê “Kurdistan in the Shadow of History” de wênekêşa Elman Lotte Errell behsa wê dike û dibêje: “Hepsexan ew jin e ku gava dikeve hindurê malê, hevserê wê li ber radibe ser piyan.”

Li Başûrê Kurdistanê yekemîn tevgera jin a bi navê “Komela Afirêtên Kurd” di 28 Hêzîrana 1930'an de di pêşengtiya Hepsexana Neqîb de, hat damezrandin. Ji bo sekreteriya tevgerê Hepsexan Îrfane Fani tê hilbijartin. Di destpêka sedsala 20'an de avakirina tevgerên maf û saziyên jinan, dîsan saziyên perwerdehiyê ne ewçend hêsan bûn. Ev tevger derveyê xebatên siyasî, di heman demê de ji bo jinên Kurd di gelek qadan de dibû piştevaniyek bi hêz. Hepsexan ne tenê ji yekemîn tevgerê jin a li Başûrê Kurdistanê re pêşengtiyê dike, her wiha di vê çarçoveyê de ji bo hişyar kirina jinan ji hêla neteweyî û ji bo ku jinan ji paşverûtiyan rizgar bike û pêşve bibe, di mala xwe de dibistanekî şevê vedike, jinan perwerde dike. Ev dibistan demekê şûn de ji aliya wezareta perwerdekirinê ya Iraqê, di bin destûra Ingilîzan de bû yekemîn dibistana Kurdî a fermî. Ev xebat di dîroka Kurdistanê de ji aliya jinan ve jî bibû a yekemîn. Bi tevî jinên rêxistinî, di têkoşînê de bi awayek çalak cih girt. Piştî re vê malê ji saziya perwerdeyê re dibexşîne.

Evîndara Kurdistanê

Hepsexan Neqîb ne tenê di mijara mafê jin de, her wiha di mijara daxwaza mafên neteweyî yên gelê Kurd de jî pêşengtiyê dike. Berê vê jî Hepsexana Neqîb di sala 1930'an de nameyekê ji Neteweyên Yekbûyî re dişişî Cenevreyê. Di nameya ku wê bi xwe nivîsî bû de, balê dikşîne ser daxwazên neteweyî yên gelê Kurd û dixwaze Kurd li ser axa bav û kalên xwe, xwe bi xwe, xwe birêve bibin. Li gor agahiyan ku di nivîseke Aso Zagrosî de tê dayîn; tê gotin ku Dr. Kemal Mezhar Ehmed, di nav belgeyên Ingilîz de rastê nameyekê din a Hepsexanê tê. Di sala 1930'an de di encama lihev kirin û peymanê di navbera Ingilîz û Iraqê de, mafê Kurd an jî nedîtî hatin û di helbijartina ku hat lidar xistin de vîna

welatparêzên Kurd tune hat hesibandin. Ev yek jî bû sedema raperîna gelê Kurd. Lê, di vê raperînê de gelê Kurd rastê tevkuiyê hat, gelek kes birîndar bûn û gelek welatparêzên Kurd ku ji raperînê re pêşengti kiribûn, hatin girtin. Wê demê Şêx Mehmed li Sîdeka tê binçav kirin. Her wiha piştî tevkuiyê hevserê Hepsexan jî di nav de gelek gire girên Kurd tên girtin û dişînin Kerkûk û Bexda ye. Rojek piştî tevkuiyê, yanî di 7 Îlona 1930'an de Hepsexana Neqîb ji bersivekî Ingilîz yê li Bexdayê re bi zimanek pirr hişk nameyekê dinivîse û dişişî. Her wiha ji bo ku tevahiya jin beştarî şahiyên cejna newrozê de li Başûrê Kurdistanê ku li her deverêkê agir hatibûn dandan û li ber agir de şahî dihatin lidarxistin, Hepsexan li gel helbestvan Pîremêr cih digire... Her wiha ji bo ku tevahiya jin beştarî şahiyên cejna newrozê de li Başûrê Kurdistanê ku li her deverêkê agir hatibûn dandan û li ber agir de şahî dihatin lidarxistin, Hepsexan li gel helbestvan Pîremêr cih digire... Her wiha ji bo ku tevahiya jin beştarî şahiyên cejna newrozê de li Başûrê Kurdistanê ku li her deverêkê agir hatibûn dandan û li ber agir de şahî dihatin lidarxistin, Hepsexan li gel helbestvan Pîremêr cih digire...

Binçavkirin û sirgûn

Hepsexana Neqîb, di mijara komara demokratîk a Kurdistanê ku di 22 Çileyê sala 1946'an de li Mahabatê hat damezrandin de jî dikeve nav liv û tevgerê, ji hêla madî û manevî de jî alikariyê dide. Ji ber vê alikariya wê, Qazî Mihemed jê re nameyekê birê dike, ji ber ked û alikariya wê sipasiyên xwe tîne ziman. Tê gotin ku di cejna newrozê de li Başûrê Kurdistanê ku li her deverêkê agir hatibûn dandan û li ber agir de şahî dihatin lidarxistin, Hepsexan li gel helbestvan Pîremêr cih digire... Her wiha ji bo ku tevahiya jin beştarî şahiyên cejna newrozê de li Başûrê Kurdistanê ku li her deverêkê agir hatibûn dandan û li ber agir de şahî dihatin lidarxistin, Hepsexan li gel helbestvan Pîremêr cih digire...

bin Baxdatê, di 25'ê Tebax a 1919'an de Berzencî ji aliye dadgehên dagirkeran bi tewana 'armanca avakirina Kurdistana serbixwe, dijî derketina hêzên Ingilîstan ê' tê darizandin û ji bo Berzencî cezayê darvekirinê tê xwestin. Lê, li Kurdistanê hîn şer diqewimiyên û bi pêşengiya Hepsexanê gelek çalakî tên lidarxistin. Ji bo cezayê darvekirinê bê betal kirin, Hepsexan pêşengiya çalakiyan dike û di raya giştî de jî ev çalakî deng vedidin. Çalakiyên Hepsexan encam dida û cezayê darvekirina Şêx Mehmed Berzencî tê rawestandin. Cezayê Berzencî vediguhezînin 10 sala girtîgehê û wî sirgûnî Hindîstanê dikin.

Hewldan û çalakiyên bi bandor yê di pêşengiya Hepsexanê de dihatin pêşxistin, ne tenê bi bandor bûn, her wiha hêz û bandora wê a li ser gel jî gelek berbiçav e. Wekî hemû berxwedêrên şoreşger, Hepsexan Neqîb jî ji ber xebatên xwe yên ramyarî wê gelek caran bi zordariya dagirkeran re rû bi rû bimîne, bê girtin û bê sirgûn kirin. Lêbelê, rexmê hemû zûr û zehmetiyan di 23 Gulana 1919'an de ji bo armanca Kurdistana serbixwe dest bi raperînekê dike. Raperîn li gelek deverên Kurdistanê belav dibe û di encamê de, di 17'ê Hêzîranê de Şêx Mehmed Berzencî bi birîndarî dil dikeve destê hêzên Ingilîstan ê. Ji bo Berzencî darizînin di-

‘Hêviya gelên Sûriyê demokrasî, pirrengî û sîstema nenavendî ye’

Endamê Yekîtiya Parêzeran a kantonta Cizîrê Xalid Omer diyar kir ku hêviya wan Sûriyeke nenavendî, demokratîk û pirreng e, lê hikumeta veguhêz hewil dide sîstemê navendî bihêle û got, “Di desthilatê de tenê kesayet hatin guhartin, lê heman siyaset e, hikumeta veguhêz a Sûriyê tenê di destûrê de yek alî û yek rengî dide pêş.”

Viyên Egîd/Qamişlo

Sûriyê û rejîma Baas her tim di nava aloziyek mezin de dijîyan, hertim kuştin, neqebûlîkirina gelan, qirkirin û komkujiyên li ser netewên din dihat meşandin. Di dema rejîma Baas de hemû gel û netew rastî gef, revandin û neqebûlîkirinê dihatin, ji ber rejîma Esed Sûriyê di nava alozî, pirsgirêk û tunebûnê de jîyan dikir. Rejîma Esed ku 67 salan ma desthilatdar, ew 67 sal jî bo tevahî gelên Sûriyê salên tunebûna maf û jîyanê bû. Bi taybet gelê Kurd herdem bi êş û komkujîyan re rûbirû dima. Rejîma Baas gelê Kurd ji nasnameya wan ya Kudî dîrxistin û qedexe kirin, di heman demê de derfet neda Kurdan ku bi Kurdî biaxivin û bixwînin.

Di 8'ê Kanûna 2024'an de têkçûne rejîma Baas hat ragihandin, her-wiha bi hatina hikumta veguhêz a Sûriyê, rewşa Sûriyê aloztir bû. Sûriyê hîn di nava şer, kuştin, qirkirin û gefê de jîyan dike. Gelên Sûriyê hîn rastî qirkirin û kuştinê tên. Bi taybet pêkhateya Elewî û Durzî di bin navê şerê li dijî bermahiyan Bassê ji aliyê hikumeta veguhêz ve rastî êriş, revandin, îşkence û qirkirinê hatin. Li Sûriyê di serî de kiryarên ku li ser jinê tene meşandin bê sinor û hesabî; jin tên revandin û aqûbeta wan çî ye kes nizane, zarok tên kuştin. Sûriyê jî pêvajoyek xerab

derbasî pêvajoyek xerabtir bûye û guhertin nîne. Sûriyê di çarçoveya alozî û mirinê de maye. Di derbarê hilweşîna rejîma Baas ku salek di ser e derbas bû, piştî salekê li Sûriyê çî qewimî û çî guherîn pêk hatin, di heman demê de rejîma nû di nava vê salê de siyaseteke çawa meşand û çawa nêzikî gelên Sûriyê bû, endamê Yekîtiya Parêzeran a kantonta Cizîrê Xalid Omer ji Rojnameya me re axivî.

‘Di Sûriyê de zehniyeta nijadperest nehatiye helweşandin’

Xalid Omer diyar kir ku di 8'ê Kanûna 2024'an de rejîm ne hat helweşandin, lê belê Beşar Esed reviya û wiha domand: “Di dîroka 8'ê Kanûna 2024'an de her kes mîna helweşîna rejîmê bi navkirinê ragihandin. Lê di nêrîna min de ne wiha ye, tenê Beşar El-esed reviya û rejîm ew bi xwe ma, ti guhertin û veguhertinên êrênî jî bo berjewandiyên gelên Sûriyê nehat çêkirin. Bi hatine HTŞ'ê ye ku bi

navê hikumeta veguhêz a Sûriyê û demkî tê binavkirin, heman zehniyeta îşkenceyên li ser gel dide meşandin. Rejîma Baas rejîmeke înkare û netewparest bû, her bi yek ziman û neteweyî esas digirt, di heman demê de bi hezaran kes jî dan kuştin, dema ku komkujî ango qirkirin li hemberî gel dide meşandin, bi awayekî veşartî dide kirin, kêman caran ew sûcên wan yê dijîmirovî derdiketin hole. Di heman demê de ku çawa gelek kes mehmûmî nasnema, çand û zimanê wan kir. Ji ber vê yekê dema ku di 8'ê Kanûna 2024'an de helweşîna rejîma Baas hat ragihandin, hêviyên gelên Sûriyê mezin bû û di wê baweriyê de bûn ku ew ê jiyaneke aram û aştî di hundirê Sûriyê de bijînin, lê gel nezanî ku tenê kes hatin guhertin, ama rêbaz, kiryar, sûc, qetilkirin, komkujî, oluparastî, netewparestî û zehniyetnehat guhertin.”

Di çend rojan de wê salek li ser helweşîna rejîma Baasê derbas bibe, lê heya niha ti guhertin û veguhertinê cidî jî bo gelê Sûriyê pêk ne aniye, ew jî heman zehniyeta Baas li ser Sûriyê dide meşandin û ji rejîma Baas xerabtir jî dike. Dixwaze ew sîstema navendî li sûriya yê feriz bike, ev jî biîl ku komkujî, qirkirin û talan kirin li ser gelê Durzî û Elewîyan pêk anî, di destpêka ku HTŞ'ê hat ser desthîledariya Sûriyê, dest bi komkujîyan kir ku di nava salekî de zêdetirê

10 hezar û 955 kes hatine kuştin, ji biîl ku bi hezaran kes windayîne, di nav de jî gelek jin hatin revandin, rejîm ango zehniyeteke bi vî rengî wê çawa kirîbe Sûriyê ji metirsîyê derbixe, eger ew bi xwe metirsîyê jî dan kuştin, dema ku komkujî ango qirkirin li hemberî gel dide meşandin, bi awayekî veşartî dide kirin, kêman caran ew sûcên wan yê dijîmirovî derdiketin hole. Di heman demê de ku çawa gelek kes mehmûmî nasnema, çand û zimanê wan kir. Ji ber vê yekê dema ku di 8'ê Kanûna 2024'an de helweşîna rejîma Baas hat ragihandin, hêviyên gelên Sûriyê mezin bû û di wê baweriyê de bûn ku ew ê jiyaneke aram û aştî di hundirê Sûriyê de bijînin, lê gel nezanî ku tenê kes hatin guhertin, ama rêbaz, kiryar, sûc, qetilkirin, komkujî, oluparastî, netewparestî û zehniyetnehat guhertin.”

‘Hikumeta veguhêz a Sûriyê ti çareserî bi xwe re neani’

Xalid da zanîn ku li gorî mafên mirovan û mirovahiyê dibêje ku çî hikûmeta hatiye derxistin an biryar bêtî îradeya gel dide hikûmetek û biryarek ne rewşa ji wîha pê de çû: “Sûcên ku îro tên kirin berdewamiya sûcên li dijî netewên din hatine kirin e. Ji Êzidiyên Şengalê heta Kurdên Kobanê, Efrîn û Serêkaniyê. Heman senaryo, kiryar, kesên nû bi heman hişmendiyê planên qirkirina gelan pêk tînin. Îşkence û koçberiyek bi darê zorê dikin para gelan. Di zagonî de ew kiryar dibin sûcên şer ên li dijî mirovahiyê ne, divê ew sûcdar li gorî zagonên navdewletî werin cezakirin. Hikûmeta Şamê ye nû bi xwe teqilandinêk bû, bi belge û îsbat e em vê yekê tînin ziman. Desthilatdariyeye dîktator e ku xwe li ser civakê bi çekekî olî dide ferz kirin. Bêtî îradeya gel biryar li ser wan ferz dike, biryarên ku dide ne biryarên rewşa ne. Ji ber li gorî mafên mirovan û mirovahiyê dibêje ku çî hikûmeta hatiye derxistin an biryar bêtî îradeya gel

Ji bo çareseriyê sîstema nenavendî guncav e’

Endamê Yekîtiya Parêzeran a kantonta Cizîrê Xalid Omer axaftina xwe wiha qedand: “Pirsgrêka Sûriyê ya bingeîn ew e ku sîstema nenavendî lê nayê pêk anîn, her bi wê sîstema navendî asê mane û ev dibe sedem ku Sûriyê ber bi parçekirinê ve biçe. Ji bo ku çareserî mesoger bibe, di destpêkê de pêwîst e mafê gel were dayîn, destê gotin ne têrkere, lê belê pêwîst e di destûra Sûriyê de mafê hemî pêkhateyan were tekez kirin, bi taybetî jî ku sîstema nenavendî were avakirin. Da ku mafê tu kesî neyê pişaftin. Em bipirsin ka hêviya me wekî gelê Sûriyêyê bi hemû pêkhateyan çî ye? Hêviya me Sûriyeya nenavendî, demokratîk û pirreng e. Lê hewldanên cidî jî bo hiştina wê sîstemê wekî xwe, tên kirin. Di desthilatê de tenê kesayet hatin guhartin, lê siyaset heman in.”

Li Sûdanê koçberî zêde dibe

kes koçber bûn.

Bajarê Faşîr ê herî mezin e herêma Darfûrê ya li rojavayê welêt, piştî şerên tund bi giranî ketiye bin kontrola Hêzên Piştigriya Lezgîn.

NY: Şerê li Sûdanê jî kontrolê derketiye

Neteweyên Yekbûyî, piştî ku Hêzên Piştigriya Lezgîn kontrola bajarê Faşîr ê paytexta eyaleta Bakurê Darfûrê girt û li bajarên eyaleta Bakurê Kordofanê zêdebûna tengezarî û şidetê, hişyarî da ku şerê li Sûdanê dest bi derketinê kontrolê dike. Li gorî Ofîsa Hevrêzkirina Alîkariya Mirovî ya Neteweyên Yekbûyî, di êrişê ku kesên beşdarî merasîma cenaze bûne armanc girt de nêzikî 40 kes mirin, yê din jî birîndar bûn. Krîza tirsna ku li Sûdanê derketiye derveyî kontrolê û rewş her ku diçe xirabtir dibe. Bi taybetî li rojhilat û başûrê bajarê Ubeydê hejmara

wesayîtên artêş û Hêzên Piştigriya Lezgîn zêde bûye. Sivîlên li herêmên Faşîr û Bakurê Kurdovanê yê Sûdanê ji ber êrişên dijwar ji herêma direvin. NY û Dadgeha Cezayê ya Navneteweyî hişyariyên sûcên şer dane.

Gefa birçibûnê li Faşîrê

Li gorî Associated Press, Dabeşkirina Merhaleya Ewlekariya Xwarinê ya Yekgirtî (IPC) li bajarên Faşîr û Kaduglî yê li başûrê Sûdanê birçibûn destnîşan kir. Li gorî raporê, bîst herêmên din ên li seranserê Darfûr di bin talûkeya birçibûnê de ne. Rewşa bi hezaran sivîlên li Faşîrê nayê zanîn û rê li ber rêxistinên mirovî tê girtin ku bikevin bajêr. Yekîtiya Bijişkên Sûdanî jî diyar kir ku Rêxistina Mafên Mirovan (HDK) bi hezaran sivîlan di bajêr de dihêle ku nahêle ku ew dervevin. Hat ragihandin ku di rojên dawî de

zêdetirî 20 hezar kes li bajarokê Tulayle yê li rojavayê Faşîrê pe-naber bûne, koçberî hîn jî berde-wam dike û hewcedariyê lezgîn bi xwarin, av û dermanan heye. Rewşa mirovî her roj xirabtir dibe. Şer nahêlin alîkarî bigihîje welat.

Îdiayên îdamên girseyî

Raporên nepiştirastkirî wergirtine ku sivîlên hewl didin ji Faşîr bir-jivin ji aliyê rêxistinên nehişkîmî

ve tene îdamkirin. Bajar di bin dor-pêçê de ye û timên NY jî 500 rojan zêdetir destûr nayê dayin ku bikevin herêmê. HDK piştî girtina Faşîr di 26'ê Cotmehê de bi kuştina bi hezaran sivîlan tê tawanbar kirin. Ev hêz niha çar jî pênc parêzgehên Darfûrê û piraniya Darfûra Bakur kontrol dike. Artêş li ser piraniya 13 parêzgehên welêt li başûr, bakur, rojhilat û navendê, tevî paytext Xartûmê, kontrola xwe didomîne.

‘Doh înkâr bû, îro muzekere ye’

Parlemerterê Amedê Berdan Ozturk da zanîn ku wê di Konferansa Aşti û Civaka Demokratîk a Navnetewî de ji çar aliyê cihanê akademîsyen, rewşenbîr û rojnameger beşdar bibin, wê armanc ew be ku Pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk ji her alî ve bê nîqaşkirin û got, “Doh înkâr bû, îro muzakere ye.”

Zana Roj

Derbarê Konferansa Aştiyê ya Navnetewî ku li Stanbolê du rojan bê lidarxistin. Parlemerterê Amedê Berdan Ozturk derbarê vê konferansa de bersiva pirsên Rojnameya me dan û hevpeyvîn wiha bû.

çareskirin, aktore herî girîngê vê pêvajoyê Rêber Ocalan e, hûn ê vê yekê bi wî re mizakere nekin, bi kê re mizakere bikin?. Ev partiye ku neçûn Îmraliyê û li ser vê yekê propagandaya xwe kirin, berjewendiyên xwe esas girtin, berjewendiyên civakê paşguh kirin. Meseleya Kurd meseleyeke wusa ye ku bi her awayî bandorê li civakê dike, politîkayên şer ên ku ev sad salan zêdetir e li ser gelê Kurd pêk tê, qeyranên siyasî û aborî kurtir kir. Partiyên ku hebûna xwe li ser şer û nijadperestiyê ava dikin ne çareseriyê, ne ji civaka demokratîk dixwazin. Heger aşti û Civaka Demokratîk amade bike. Gelek partiye siyasî di nav vê komîsyonê de cih girtin helbet beşdariya partiye cuda ya komîsyonê ji bo belavbûn û pêşveçûna pêvajoyê girîng bû lê dema ku mesele hat ser ziyareta Îmraliyê, di serî de CHP'ê û hin partiye din ên ku di komîsyonê de cih girtin, paş ve gav avêtin û neçûn Îmraliyê.

Piştî pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk ku li ser wê bingehê Komîsyon hate avakirin. Gelo bi nêrîna we li gor pêvajoyê aşti û çareserîya siyasî, xebatê ku hatîye kirin çiqaş ji vê merheleyê re têrker bû?

Armanca avakirina komîsyonê ew bû ku ji dayikên aştiye bigre heta dayikên leşkeran, akademîsyen, saziyên sivil, saziyên kedê hemû aliyên guhdar bike û li gor vê yekê pêdiviyên diyar bike û bingeha qanûnî ya Pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk amade bike. Gelek partiye siyasî di nav vê komîsyonê de cih girtin helbet beşdariya partiye cuda ya komîsyonê ji bo belavbûn û pêşveçûna pêvajoyê girîng bû lê dema ku mesele hat ser ziyareta Îmraliyê, di serî de CHP'ê û hin partiye din ên ku di komîsyonê de cih girtin, paş ve gav avêtin û neçûn Îmraliyê.

Dema ku tevgera Kurd bi banga Rêberê gelê Kurd Abdullah Ocalan xwe fes kir, çek şewitand û ji sinoran vekîşiya partiye ku bédeng bûn, bi çûyina Îmraliyê dengê xwe bilind kirin. Her pirsgrêkê bi mixatabên wî re tê

let naxwaze an ên ku hesabên hilbijartinan dikin û hewl didin ku CHP'ê li derveyê pêvajoyê bihêlin naxwazin? Em hêvî dikin ku hemû partiye siyasî di nav pêvajoyê de bin û ji bo pêk hatina civaka demokratîk dinav hewldanan de bin. Fikrê me cuda bin jî armanca me aşte û demokratîkbûyina civakê ye.

Wê konferansa Aştiyê û Demokrasiya Neteweyî ku li Stanbolê bê lidarxistin. Ev konferans wê naveroka wê li ser çi be, alî û kesên ku tê de beşdar bibin wê kî bin, her wiha wê armanca ku di demeke wisa de ev konferans tê organizekirin çi ye û çiqaş girîng e?

Armanca vê konferansa ku wê du rojan dom bike, ew e ku em pêvajoya aşti û civaka demokratîk bi her awayî nîqaş bikin. Di pêvajoyên bi vî rengî de kêmasî derdikevin, carina pêvajoyê dixitime. Armanca me ew e ku ev pêvajoyê ber bi çav be. Ji bo vê yekê ji me ji çar aliyê cihanê gelek akademîsyen, rewşenbîr û rojnameger vewwendin konferansê. Ev kesên ku me vewwendine konferansê di warê çareserîya şer û pevçûnan de pispor in. Li ser vê mijarê xebitîne. Yek ji rojvaya bingehîn a konferansê ev e. Di pêvajoyên çareseriyê de kêmasî jî çêdibin, pêşveçûn jî pêk tê. Weke tê zanin di wî warê de gelek mînak hene ku ji bo çareseriyê gav hatine avêtin, weke Îrlanda, Bask û Katalonyayê.

Ev mînak di warê çareseriyê tecrubeyên girêng ên ku mirov dikare jê sûd bigre, ev tecrubeyên cuda wê bê nîqaşkirin û bi fikrên cur be cur encamêke ku wê perspektîfêkî pêşkeş bike derkeve holê. Ji bo vê yekê me gelek partiye siyasî, saziyên sivil, rêxistinên kedê, saziyên çapemeniyê û rojnameger vewwendin konferansê. Bêguman wê pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk bê nixandin bi vê yekê ve girêdayî wê peyama Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan ji aliye Veysi Aktaş ve bê xwendin. Her wiha Îlham Ahmed li ser navê Rêveberîya Xweser bi rêya telefonê beşdar konferansê bibe.

Gelo piştî konferansê pêşbiniyên we ji bo hemû aliyên di Tirkiyê, Bakurê Kurdistanê û hemû gelê Kurd çi ne, wê bandorekî çawa ava bike?

Berî her tiştî wê raya giştî ya navnetewî ji hûrgiliyên Pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk haydar bin. Em di wê baweriyê de ne ku ev pêvajoyê wê bi her awayî bê nîqaşkirin. Fikrên Rêber Abdullah Ocalan wê li qada navnetewî careke din were rojevê û di heman demê jî bo çareserîya pirsgrêkê bi vî rengî wê rêyekî nişan bide. Çawa em îro qala tecrubeyên berê dikin û ji van tecrubeyan sûd werdigrin wê di pêşerojê de mînakeke nû li rê û rêbazên çareseriyê zêde bibe. Gelê bi salan e li dijî îmha û înkârê têdikoşe, ti rê û rêbazên şer neman ku li ser gelê Kurd necerebandibin lê gelê Kurd dest ji têkoşîna xwe berneda, di bin şert û mercên giran de li zindanan, li qadan berxwedana xwe domand. Encama vê berxwedanê li Rojava şoreş bû ku bi fikrên Rêber Ocalan şax da, li Bakur jî Pêvajoya Aşti û Civaka Demokratîk e ku bi berxwedana Rêber Apo ya li Îmraliyê pêk hat. Doh înkâr bû, îro mizakere ye. Ev serkeftîneke mezin e. Divê hemû gelê Kurd li dorê serkeftinê mil bidin milên hev, yekitiyê ava bikin û vê serkeftinê veguherînin destkeftiyekê nû. Ev konferans jî wê ji bo gelê Kurd bibe amûreke girîng a motîvasyona serkeftinê û wê hêvî û bawerîya gelê Kurd xurt bike.

FENER

Hevpeymanên gumanbar û serdanên nepeñî ne luksekî azadiya siyasî ne!

İdris Henan

Kêliyên ku netewek rûbirûyî ezmûnên çareserîyê be, seknê kesayetî û siyasî ji helwestan pirtir dibin dergehên têgihastina berjewendîya giştî ku têkiliya mirov bi axê û doza azadiyê re pir sade eşkere dikin. Li ser vê bingeha fêmkirinê, dikare tabloya giştî ya têkoşîna Kurdan, gelên Bakur û Rojhilata Sûriyê û ezmûna Rêveberîya Xweser a li ser bingeha pîrdî û demokrasiyê, were xwendin û helwestên ku wê biçûk dikin ji kurtên naskirin, diyardeya îdiyayê derbas dikin û li ser kokên xwe yên exlaqî polîtîk tînin nixandin. Dijatiya mirov ji berjewendîya gelê xwe re nikare weke ramanêke siyasî were hesabandin. Çendin were xemilandin û maskên cuda lê werin barkirin, wateyek dîn îfade nake. Siyaset di eslê xwe de hunera birêvebirina karûbarên civakê, terzê jiyandî û parastina wê ye. Destwerdana li çareserîya wê, ne azadiya ramanê û nerînek siyasî ye, lê belê hilweşandina yapiya wê ye. Îcar eger avahiya wê projeyek demokratîk a ku civaka cîherîngê bi giyana ciwanên xwe yê qiz û mîrê hembêz dike be, wê çaxê her hewlidanêke têkîbirina wê ji sinorên ramana sade derbas dike û ti têkiliya xwe bi cewherê têgêha welatparêziyê re nîne. Mafê ti kesekî nîne di bin sernavên “azadiya ramanê” de êrişî vîna gelê bike. Biryarên neteweyî ne luksekî fikrî û qadeke xitabên kesayetî yê feodal in. Biryarên neteweyî girêdayî bi milyonan hevkarên jiyana hebvêş û pêşeroja wan e. Mirov nikare wan ji derveyî hinek xeyalên takekêsi, serdanên nepeñî û hevpeymanên gumanbar binirxîne. Di eslê xwe de hewldanên blokirîna kûr ji tîgêna siyaseta re ne. Di heman demê de derketina ji xeta welatperwerî û înkara wêrekîya avakirina pêkvejiyanê ye. Nêzîkatî û helwestên bi vî rengî nişaneya jîhevketina têgihastîna neteweyî ne. Di rewşeke wisa de heza aqil aliyê qirker a pişafînê hildibijere ku tîgêhişîya xeteriyên ji ser hebûnê. Ji xwe dîroke negotîye sekna bi dijîmin re li dijî tevgerê azadiya gelan “azadiya ramanê” ye. Di rewşên herî baş de ajantîye objektîf hesibandîye. Kesên li dunyayê aliyê faşîzmê girtîne, weke hinek elîten Kurdan, di bin xala xweferîsiyê de hatine rêzkirin. Pîrsa bingehîn ku divê were pîrsin ew e; kî dikare mafê dijîrkirina çareserîya gelekî xesib bike? Dixwazîna ferz, partiyan çî rêxistinê dibê bila bibe, çendin navdar û berz be, nikare wî mafî bi dest bixe ne ji dikare rewatiya gelê derbas bike. Rewatî paraştina civakê, rêzgirtina ji îradeya wê re û li dijî hêzên ku hebûna wê armanc dikin sekinandin e. Rewatiya di odayên reş de çekirî, bi serdanên nepeñî û xweradeskîkirina ji faşîzmê re, ti giraniyêke wê di qabana dîroke de nîne. Eger îro jî hinek ferd û parti li ber deriyên desthilatdariya HTŞ çivan didin xwe û bêretîya xwe weke “siyaset” pesind dikin, reftearekî feodal ê bi qeşî ye. Di heman demê de tevgerêk bi subhet a parçekirina yekrêziya Kurdî û tîkîbirina destkeftiyên li radeskîkirina vîna gelê têkoşer e. Welatperêzî, di serî de, helwestek exlaqî polîtîk e. Li dijî berjewendîya gelê xwe sekinandin ne azadiya ramanê û nerînek sexsî ye. Ti heqê ne ku ji jiyandî çareserîya gelekî li ber deriyên destpantan bazar bikî. Anxax berxwedêrên demokrasiyê ji jiyana hebvêş weke parêzvanên rûmetê cîhê xwe di rûpelên dîroke de bigirin. Divê kesayet û aliyên îro rêya ajantîya objektîf û subjektîf dişopînin, berî ku bibin xencerek û di piştî civakê de biçîkin, werin riswakin. Kêliyên ku çareserîyê diyar dikin re nadin berê û îxaneta li xwîna pakrewanan ku bi navê azadiyê vîna gelan radeskî qiraltîya navendî ya deşpotîk bikin. Ew luks û dem nemaye. Divê tiştê ti kirin bi civaka ku jêdera rewatiyê re ye, bi zelalî were parvekirin û biryara wê ji were çîbîckirin.

Ji çiraxên wêjeya Kurdî

Helbestvan Mehmûd Berazî çavkaniyek ji peyvên şêrîn û buxçeyek ji wateyên afirîner e. Ew yek ji dengên neteweyî ên dilpak ku derketiye pêş ku diwêta pêñûsên xwe kirine çekê li hemberî hewildanên tinekirin û jîbîrkirinê.

Can Yûsiv

Wêje ji destpêka şaristaniyê û vir ve neynik û sazûmankarê gelan e, derbirîna hêvî û êşên wan dike û di keliyên pêşketin û tîkçûnê de wêneyê hişmendîya mirovan radixe ber çavan. Wêje ne tenê şahî an jî nameyên li ser kaxezê belav bûne, belê, ew bû û hîn jî maye hêzek bi bandor ku rastiyê diguhezîne, giyanan paqij dike û hişmendiyê ji xewa wê hişyar dike.

Wêje ne layenger e, ew helwestek, prensîb û peyame, qêrînek ku ji dilê xîmavê derdikeve ji bo rûbirûbûna tarîtiyê, ew pîreku ku nişan bi hev ve girêdide û dayîndeyekê dilsoz a mîrat û nasnameya neteweya ye.

Wêje ne tenê jiyandî dinivîse, lê ji nû ve wê diafirîne, di ronahiya nîrx, bedewî û azadiyê de.

Ji ber vê yekê rolek sereke ya nivîskar û helbestvanan di parastina nîrxên neteweya xwe û parastina zîman û nasnameya wî de hebû ji windabûn û pişavtinê. Wan berpirsiyariya mayîna çandî hilgirtine ser milê xwe û bi gotin û helbestên xwe derbirîna eşa gelê xwe û hêviyên wî yê azadî û rûmetê kirin.

Di vê çarçoveyê de, helbestvan Mahmûd Berazî wekî yek ji dengên neteweyî ên dilpak derdikeve pêş, yê ku diwêta pêñûsên xwe kirine çekê li hemberî hewildanên tinekirin û jîbîrkirinê, û gotinê diwarê berxwedanê, helbest kirin penageha azadiyê û minber jî kirin banga jiyandî.

Li navenda bajarê Kobanê, bajarê ku bûye sembola bêhempa ya berxwedan û pêdariyê, ku xaniyên wê yê jî axê “heriyê”, xwe dispêrin pesara Çiyayê Meştenûrê yê bi heybet û ku radize li ber pestînen pirpirîk û awazên Baqî Xido yê ku di kuçeyên wê de mîna lavijên evîna xakê diherikin û di berbangaya sibê li ber xumxuma ava Feratê ku diherikîne ava jiyandî û li ber sirûdên jinan li zevîyan û stranên şivanan li mêrgan û bi bêhna nanê tenûrê yê germ ku bi bêhna zarokî û bîranînan di kuçeyên wê yê teng de diherike, şiyar dibê.

Li wir, ku bîranîna dîroka kevnar bi henaseyên îroyîn ve tê girêdan, ku hîn jî ruhê Hûrî û Mîtanîyan di nav kevir û kaniyên wê de dijene, li ser wê xaka pîroz nivîskar û helbestvanê kurd Mahmûd Hesen Berazî di 10'ê Tirmeha sala 1973'an de li gundê Baxazê, li hem-

ber astengên çandî û siyasî yê ku derbirîndî di zîmanê dayikê de ragihan ku xweparêzî ne bi peyvyan tê pîvandin, lê bi kirin û bersivdariya parastina peyvê jîbîrkirinê tê nîşandan.

Ji ber vê yekê, ew bi hemû kelecana dakete qadê û xwe ji bo kûrkirina zanîna xwe ya li ser mîrata kurdî terxan kir, wî berê xwe da xwendina wêjeya gelêrî, gotinên pêşyan, çîrok û stranên kevin û ji wan wateyên ku ber bi windabûnê ve diçûn vegevand, da ku ji nû ve di helbesta xwe de mîna şitlên zeytûnan ên ku di nav axa zîmanê resen de şîn dibin, biçînin û ku wekî şahidê ruhê wî yê neteweyî, hezkirina wî ya ji gotinê û wîjandê gelê xwe bimîne.

Ji wê demê û pê de, wî dest bi nivîsandina hewildanên xwe yê helbestî kir, heta ku di cejnana Newrozê ya sala 1987'an de, helbesta xwe ya yekem bi navê “Roja Rojhalat” dinivîse ku li ser sehneya Newrozê xwend, û ew wekî zayîna helbestvanekî bû ku dengê wî dê herdem girêdayî bav û kalan bi stranên palevanan re û sirûdên neteweyî bi lavjîyên ofî re tevlihev dibûn.

Li wir, hinêra wî ya yekem geş bû, dest bi guhdarkirina stranên jinan di şevên tavehevyê de kir û guhdarî sirûdên wan ên di demsala dirûnê de, li dengê bilûrê ku ji mêrgên dîr derdiket û li çîrokên dayikan ên li ber kuçikê agirî, ew dengên pêşîn bûn toven ku di hundurê wî de şîn bûn, di wî de hesta pîroziya zîman, efsûna peyvyan û nebeza nasnameyê şiyar kirin.

Ji sirûdên jinan li zevîyan û ji awazên şivanan li mêrgan, wî xêzên helbestên xwe yê yekem hûnandin û ji xumxuma çemê Feratê û ji stranên cotkaran li zevîyan, wî taybetiyên xwe yê wêjeyî û rewşenbîrî wergirtin û ji qehremaniya bapîrên xwe û ji berxwedaniya wan wî xweparêziya xwe û hêza peyvê û rastîya xwe ya derbirîndî wergirt.

Xwendina xwe ya seretayî li gundê xwe qedand, paşê xwendina xwe ya amadehî û navîn li bajarê Minbicê domand û li wir çavên wî vebûn li ser cîhanêke berfireh a ramanî û xwendinê û bi dilgermî dest bi xwendina dîwan, kovar û pirtûkên dîrokî û wêjeyî kir.

Di sala 1985'an de bi fermî fêrî xwendin û nivîsandina bi zîmanê Kurdî bû û dest bi hewildanên xwe yê pêşîn ên nivîsandin û berhevkirina bi Kurdî kir, li hem-

ber, navdar bûye.

Di sala 2003'an de, ew yek ji endamên damezrîner ên Partiya Yekîtiya Demokrat bû, lê ji exabata wêjeyî dûr nebû, belê wî helbest wekî baskêkî hevsgeng yê siyaseta didît û zîmanê Kurdî jî mîna welatekî ku nayê dagirkirin didît. Di havîna 2004'an de, wî biryar da ku dev ji xebata siyasî ya rasterast kurdî terxan kir, wî berê xwe da xwendina wêjeya gelêrî, gotinên pêşyan, çîrok û stranên kevin û ji wan wateyên ku ber bi windabûnê ve diçûn vegevand, da ku ji nû ve di helbesta xwe de mîna şitlên zeytûnan ên ku di nav axa zîmanê resen de şîn dibin, biçînin û ku wekî şahidê ruhê wî yê neteweyî, hezkirina wî ya ji gotinê û wîjandê gelê xwe bimîne.

Ji wê demê û pê de, wî dest bi nivîsandina hewildanên xwe yê helbestî kir, heta ku di cejnana Newrozê ya sala 1987'an de, helbesta xwe ya yekem bi navê “Roja Rojhalat” dinivîse ku li ser sehneya Newrozê xwend, û ew wekî zayîna helbestvanekî bû ku dengê wî dê herdem girêdayî bav û kalan bi stranên palevanan re û sirûdên neteweyî bi lavjîyên ofî re tevlihev dibûn.

Li wir, hinêra wî ya yekem geş bû, dest bi guhdarkirina stranên jinan di şevên tavehevyê de kir û guhdarî sirûdên wan ên di demsala dirûnê de, li dengê bilûrê ku ji mêrgên dîr derdiket û li çîrokên dayikan ên li ber kuçikê agirî, ew dengên pêşîn bûn toven ku di hundurê wî de şîn bûn, di wî de hesta pîroziya zîman, efsûna peyvyan û nebeza nasnameyê şiyar kirin.

Ji sirûdên jinan li zevîyan û ji awazên şivanan li mêrgan, wî xêzên helbestên xwe yê yekem hûnandin û ji xumxuma çemê Feratê û ji stranên cotkaran li zevîyan, wî taybetiyên xwe yê wêjeyî û rewşenbîrî wergirtin û ji qehremaniya bapîrên xwe û ji berxwedaniya wan wî xweparêziya xwe û hêza peyvê û rastîya xwe ya derbirîndî wergirt.

Xwendina xwe ya seretayî li gundê xwe qedand, paşê xwendina xwe ya amadehî û navîn li bajarê Minbicê domand û li wir çavên wî vebûn li ser cîhanêke berfireh a ramanî û xwendinê û bi dilgermî dest bi xwendina dîwan, kovar û pirtûkên dîrokî û wêjeyî kir.

Di sala 1985'an de bi fermî fêrî xwendin û nivîsandina bi zîmanê Kurdî bû û dest bi hewildanên xwe yê pêşîn ên nivîsandin û berhevkirina bi Kurdî kir, li hem-

ber, navdar bûye. Di sala 2003'an de, ew yek ji endamên damezrîner ên Partiya Yekîtiya Demokrat bû, lê ji exabata wêjeyî dûr nebû, belê wî helbest wekî baskêkî hevsgeng yê siyaseta didît û zîmanê Kurdî jî mîna welatekî ku nayê dagirkirin didît. Di havîna 2004'an de, wî biryar da ku dev ji xebata siyasî ya rasterast kurdî terxan kir, wî berê xwe da xwendina wêjeya gelêrî, gotinên pêşyan, çîrok û stranên kevin û ji wan wateyên ku ber bi windabûnê ve diçûn vegevand, da ku ji nû ve di helbesta xwe de mîna şitlên zeytûnan ên ku di nav axa zîmanê resen de şîn dibin, biçînin û ku wekî şahidê ruhê wî yê neteweyî, hezkirina wî ya ji gotinê û wîjandê gelê xwe bimîne.

Ji wê demê û pê de, wî dest bi nivîsandina hewildanên xwe yê helbestî kir, heta ku di cejnana Newrozê ya sala 1987'an de, helbesta xwe ya yekem bi navê “Roja Rojhalat” dinivîse ku li ser sehneya Newrozê xwend, û ew wekî zayîna helbestvanekî bû ku dengê wî dê herdem girêdayî bav û kalan bi stranên palevanan re û sirûdên neteweyî bi lavjîyên ofî re tevlihev dibûn.

rast a rêwîtiya wî ya hestyarî û rewşenbîrî. Digel ku wî bi çend zîmanan dizanî, lê wî tenê bi kurdî dinivîsî, ji ber ku wî zîmanê dayikê wek welatekî manewî didît ku divê ji bîr neke û ew penageh bû jêre dema ku welêtên xurbetê lê zor dibû wî xwe lê digirt.

Ew her cûreyê helbestan dinivîse, lê bi taybetî hewl dide helbesta nûjen, çalakî û hinêra wî ya wêjeyî tenê bi nivîsandina helbestan re sînorêd nema, ji bilî helbestê, roman û kurteçîrok jî nivîsandine. Ji berhemî wî yê helbestî yê çapkirî yê herî navdar:

1. Xem û Xende - Helbestî, di sala 2002'yan de.
2. Zîmanê Çiya – Helbest, di 2003'yan de.
3. Hestên Hesandî – Helbest di 2002'yan de.
4. Gulbang – Beşa Yekem – di 2003'yan de.
5. Gulbang – Beşa Duyem – di 2003'yan de.

Ji çîrok û romanên wî yê çapkirî: 1. Mêdia Sêwî – Çîrok. 2. Paytexta Rûtan – Çîrok. 3. Herekol – Roman wergerandin, li benda çapê ye.

Mehmûd Barazî gelek gotar, lêkolînên rexneyî û werger di kovar û rojnameyên Kurdî de weşandine û niha jî li ser nivîsandina bîranînan xwe yê bi sernavê “Bîranînan Şervanekî” dixebite û tê de bîranîna çiya, berxwedan û têkoşînê bi bîr tîne û qehremanî û hûrguliyên ku heta niha di bîrê de hatine parastin, bi diwêta hesretê dinivîse.

Mehmûd di helbest û nivîsên xwe de bi mijarên azadî û rûmet, welat û xwezaya çiya û berxwedan, şoreş û têkoşînê mijûl bûye, di gel parastina zîmanê Kurdî yê resen, wî simbolîzma dîrokî û xwezayî bi tîkildana hesreta welat bi hişmendîya felsefî ve bikaraniye, lewra nivîsên wî bûne amrazên berxwedanê û pîrên di navbera paşeroj û niha, welat û sirgûnê de.

Ew hîn di lûtkeya dayîn û afirîneriya xwe de ye, helbestê dinivîse û roman û çîrokên xwe bi xêzên ronahiyê vedihûne, îro di wêjeya Kurdî ya hevdem de bûye nişanek berbiçav, hilgirê bîrdank û nasnameyê û bi rêya helbest,vegotin, gotar û wergerê serpêhatiya sirgûnî û xerîbiyê belge dike.

Dixwazim bo wî serkeftin û afirîneriyekê zêdetir.

